

TOO er et tilbud til de aller mest sårbare

TOO er et tilrettelagt tannhelsetilbud for tortur- og overgrepsofsatte og personer med odontofobi. Både offentlig og privat tannhelsetjeneste er engasjert i ordningen.

 TONE ELISE ENG GALÅEN

– Å behandle TOO-pasienter med alle sine utfordringer gjør at jeg møter alle andre pasienter på en bedre måte, sier tannlege Cesilie Hegna ved Oris Dental i Tønsberg.

Siden 2019 har det eksistert et TOO-tilbud i alle fylker. Tilbudet er rettet mot personer som har vært utsatt for tortur, overgrep av seksuell karakter eller vold i nære relasjoner, eller har odontofobi. Behandlingen er delt mellom de to behandlingsteamene *Tverrfaglige behandler-team TOO* og *Behandler-team TOO*.

Det tverrfaglige teamet består av psykolog, tannlege og annet tannhelsepersonell, og driver blant annet med eksponeringsterapi for ulike tannbehandlingsprosedyrer. Tverrfaglig team er offentlig organisert, enten i DOT eller i kompetansesentrene. Når pasientene er i stand til å motta tannbehandling overføres de til tannbehandler-teamet. Dette teamet består av enten fylkeskommunalt ansatte eller privatpraktiserende tannleger som fylkeskommunen har inngått skriftlig avtale med, og/eller tannpleier og tannhelsesekretær.

– TOO-pasientene har ekstrem tannbehandlingsangst. Mange av dem er svært dårlige, og har aldri hatt en tannlege-pasient-relasjon. De har store sammensatte problemstillinger, både somatisk og relatert til psykiatri/rus.

Hilde Vogt Toven er direktør for Tannhelsetjenestens kompetansesenter Øst (TkØ). TOO-tilbudet er organisert gjennom de regionale odontologiske kompetansesentrene og i hver fylkeskommune. Foto: Terje Skaare.

En stor gruppe TOO-pasienter her hos oss har overgrepshistorie, forteller direktør for Tannhelsetjenestens kompetansesenter Øst (TkØ), Hilde Vogt Toven.

Økt livskvalitet

En evaluering av TOO-ordningen på oppdrag fra Helsedirektoratet i 2021, viser at mer enn åtte av ti pasienter mener behandlingen har svart til forventningene de hadde, og syv av ti opplever en stor eller svært stor forbedring i sin egen tannhelse som følge av behandlingen. Like mange opplever at behandlingen har gitt dem økt livskvalitet. I kjølvannet av at Stortinget i 2022 ga ordningen et betydelig økonomisk løft i form av en flerårig opptrappingsplan for å få ned ventetiden, har flere tverrfaglige team og flere tannbehandler-team blitt etablert rundt om i Norge.

Behandlingen foregår for det meste på kompetansesentrene og ute i Den offentlige tannhelsetjenesten, men flere fylkeskommuner har inngått avtaler med privatpraktiserende klinikker og konkrete tannleger for å gjennomføre selve tannbehandlingen.

– De privatpraktiserende tannbehandler-teamene får samme opplæring som teamene i DOT, blant annet inne kognitiv adferdsterapi. TkØ arrangerte i begynnelsen av mai en regional nettverkssamling for tannbehandler-teamene. Det gir kompetansebygging og er et tiltak for å bygge faglige nettverk, sier Toven.

En meningsfull jobb

Tannlege Cesilie Hegna er ansatt ved tannklinikken Oris Dental i Tønsberg. Ved siden av jobben som privatpraktiserende tannlege, er hun en del av «Behandler-team TOO» i Vestfold og Telemark sammen med tannhelsesekretær Hilde Bårseth.

– Jeg får henvist pasienter fra TOO-teamet på Haugar i Tønsberg. Det varierer hvor mange som kommer, men i gjennomsnitt får jeg cirka én henvisning i måneden. Samarbeidet fungerer veldig godt, forteller hun.

– Hvorfor vil du jobbe med denne pasientgruppen?

– Alle skal ha mulighet til god tannbehandling. Jeg synes det er spennende å se hvordan det å trene på målrettet kommunikasjon gjør det mye enklere å behandle pasienter som tidligere ikke har klart å motta hjelp. Jeg føler at jobben min med denne pasientgruppen er veldig meningsfull, sier Hegna.

Det var de regionale odontologiske kompetansesentrene som i 2012 fikk i oppdrag fra Helsedirektoratet å

Tannhelsesekretær Hilde Bårseth og TOO-tannlege Cesilie Hegna mener at de er blitt bedre i møte med alle pasienter etter at de startet å behandle TOO-pasienter. Foto: privat.

etablere TOO-tilbudet. Den offentlige tannhelsetjenesten kom med i ordningen fra 2016. I dag er TOO-tilbudet organisert gjennom de regionale odontologiske kompetansesentrene og i hver fylkeskommune. For å sikre koordinering og faglig utvikling på tvers har tjenesten etablert en nasjonal koordineringsgruppe og en nasjonal faggruppe.

– På hvilken måte kan jobben som TOO-tannlege bidra inn i jobben som privatpraktiserende tannlege?

– Både tannhelsesekretær Hilde Bårseth og jeg er blitt tryggere på oss selv i møtet med forskjellige personligheter og skjebner. Å behandle TOO-pasienter med alle sine

utfordringer gjør at jeg møter alle andre pasienter på en bedre måte, sier Hegna.

Svært sårbare pasienter

Før behandlingen kan starte har pasienten timer hos psykolog med påfølgende diagnostisk intervju og screening for å avklare om hen har krav på tilbudet og kan nyttiggjøre seg det. I Tidende nr. 8, 2020 uttaler tannlege ved TkØ, Jorunn Torper, at «TOO-pasienter er en svært sårbar pasientgruppe, hvor det kreves en stor grad av traumebevissthet og terapeutisk evne for å håndtere målgruppen på en profesjonell og forsvarlig måte». Målet er at pasienten etter endt TOO-behandling skal kunne mestre tannbehandling hos en ordinær tannlege.

– Standardløpet er at pasienten har noen timer hos psykolog før overføring til tverrfaglig team hvor man trener på triggerne i tannbehandlingssituasjonen. Når pasienten er i stand til å mestre tannbehandling, blir hen overført til tannbehandlerteamet og får den nødvendige tannbehandlingen i våken tilstand, sier Hilde Vogt Toven ved TkØ.

Mange TOO-pasienter som kommer til TkØ er ikke i stand til å gjennomføre et slikt regime i første omgang. Infeksjoner, manglende tenner og store smerter, gjør det vanskelig å konsentrere seg om angstbehandlingen.

– Da foretar vi smerteinfeksjonssanering i narkose, før det er tilbake til psykolog. Det er aldri snakk om å ferdigstille pasienten i narkose uten å løse det underliggende problemet. Den innsatsen vi legger ned for denne pasientgruppen utgjør virkelig en stor forskjell. Med hensyn til tannhelsepersonells hjelperfunksjon, trenger disse pasientene all den kompetansen vi har og kan gi dem, sier Toven.

Kommer i mål

Å være TOO-behandler betyr blant annet å hjelpe mennesker som ofte aldri tidligere har mottatt tannbehandling. Tannlege Hilde Bårseth ser at behandlingen virker i praksis.

– Å jobbe med TOO-pasienter opplever jeg som svært meningsfullt, sier tannlege Cesilie Hegna. Foto: privat.

– De fleste av våre pasienter har vært utsatt for overgrep, og har som følge av dette en odontofobi. Det er uansett et traume i en eller annen form som får pasienten til å unngå tannbehandling. Når vi er oss dette bevisst, kan vi bearbeide traumene og venne til tannbehandling, sier Hegna.

– TOO-pasientene er til dels svært dårlige. I hvilken grad lykkes du og behandlerteamet med å hjelpe dem til bedre tannhelse på permanent basis?

– Vi komme i mål med de fleste. Pasienter som ikke fortsetter å komme til regelmessige tannlegebesøk etter fullført behandling har som oftest ikke råd økonomisk, snarere enn at de fremdeles lider av odontofobi. Tvert imot: De aller fleste er svært motiverte for å fortsette eksponeringen for tannlegebehandling regelmessig, sier Hegna.